

7. *Mitina L. M.* Emotional flexibility of the teacher: Psychological contents, diagnostics, correction / L. M. Mitina, E. S. Asmakovets. – M. Flint, 2001. - 192 p.

8. *Muzdybayev K.* Psychology of responsibility / K. Muzydybayev. - Leningrad: Nauka, 1983. - 239 p.

9. *Redko V. V.* Psychological mechanisms of decision-making in everyday activities: Abstracts of. dis. ... for the degree of the Candidate of psychological sciences: specialty 19.00.01 "General psychology, history of psychology" / V. V. Redko. -K, 2003. - 20 p.

10. *Rubinstein S. L.* Fundamentals of General Psychology / S. L. Rubinstein. - St. Petersburg: Piter, 2004. - 713 p.

11. *Yakovleva V. L.* Emotional mechanisms of personal and creative development / V. L. Yakovleva // Issues of Psychology. -1997. - № 4. - P.20-27.

12. *Mayer J.D.* The intelligence of emotional intelligence / J.D.Mayer, P.Salovey // Intelligence. – 1993. – V. 17. – P. 433-442.

М. В. Скоромная

КОМПОНЕНТНАЯ СТРУКТУРА КУЛЬТУРЫ ЧУВСТВ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

В статье подано определение понятия «культура чувств будущих учителей», рассмотрена компонентная структура (знаниевый, нравственно-эстетический, деятельностный, поведенческий, регулятивный компоненты) указанного феномена и их составляющие.

Ключевые слова: культура чувств будущего учителя, знаниевый, нравственно-эстетический, деятельностный, поведенческий, регулятивный компоненты.

M. V. Skoromnaya

COMPONENT STRUCTURE OF THE FEELINGS CULTURE OF FUTURE TEACHER

The article defines the concept "the feelings culture of future teachers", examines component structure (knowledge, moral and aesthetic, activity, behavior, regulatory components) of the phenomenon and their components. It also presents the feelings culture of the personality as a complex dynamic formation, quality manifested in ability of the individual to emotionally respond to intellectual, moral and aesthetic manifestations of life, in need of creation and transformation of the surrounding reality and art. Figuratively speaking, this is a controlling and corrective system of administering personal inner world, behavior, actions, multifaceted attitude to nature, people, arts, which is based on an emotional response, sensory culture, emotional and aesthetic experiences, need for creativity. All distinguished components of the feelings culture of future teachers are closely connected and interdependent. We believe that their formation and development in the process of training students will implement appropriate teaching environment, namely creation of a favorable psychological climate in the student group, integration of social and humanitarian subjects and psycho-pedagogical cycles, use of situations of emotional experiences in educational process. Justification of these pedagogical conditions is the prospect of our further research.

Keywords: the feelings culture of future teacher; knowledge, moral and aesthetic, activity, behavior, regulatory components.

Подано до редакції 27.09.13

УДК 378.147+502

Г. В. Топор, О. В. Бубела

ЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розкриваються особливості екологічної освіти Придністров'я, Росії та деяких зарубіжних країн. Наводяться основоположні принципи екологічної освіти в області охорони навколишнього середовища, виділені на основі рекомендацій міжнародних організацій та еко-конференцій.

Ключові слова: освіта, екологічна культура, екологічна освіта.

Актуальність проблеми. Екологічна криза стає реальною загрозою існуванню людства. Запобігти їй можливо лише за умови організації ефективної екологічної освіти всього населення. Але далеко не всі люди усвідомили цю необхідність. Тому вивчення досвіду інших країн з цього питання становить науковий практичний інтерес.

Екологічні дослідження знайшли широке відо-

браження в багатьох міжнародних конференціях, у публікаціях С.В. Алексеева, О.С. Анісімова, Г.М. Архипова, І.П. Герасимова, І.П. Капитальчука. Але практичний досвід багатьох країн ще вивчений недостатньо.

Мета статті. Виявить основні тенденції розвитку екологічної освіти у країнах Європи та Америки у порівнянні з Росією та Придністров'ям.

Виклад основного матеріалу. Важливим етапом

у розвитку екологічної освіти у світі стала перша Міжурядова конференція з освіти у галузі навколишнього середовища, скликана ЮНЕСКО спільно з ЮНЕП (Програма ООН з навколишнього середовища) восени 1977р. у Тбілісі. На ній була прийнята всеосяжна стратегія розвитку освіти в галузі навколишнього середовища на національному рівні, а також висунуто понад 40 конкретних рекомендацій щодо вдосконалення екологічної (природоохоронної) освіти, стосовно різних стадій освіти і різних категорій населення. Міжнародне співробітництво в галузі екологічної освіти було продовжено на конференціях в Найробі (1982р.), Беч (1983г.), Москві (1987р.) та ін. Усі проведені конференції свідчать про те, що значним фактором вирішення екологічних проблем має стати глобальне виховання, що передбачає постановку екологічних питань у центр всіх навчальних програм, починаючи з дитячих дошкільних закладів і закінчуючи ВНЗ, підготовкою вчителів та управлінського апарату. Стратегія прогресу спирається на інтеграцію загальної екологічної освіти.

У питаннях про стратегію екологічної освіти існує проблема її методичної організації. Одні фахівці вважають за необхідне розробити окремий предмет «Екологія», який потрібно вводити замість освіти на різних рівнях, оскільки екологічна освіта не еквівалентна біологічній, географічній та ін., хоча і знаходиться в тісному взаємозв'язку. Інші стверджують, що більш ефективною є «екологізація» всіх навчальних предметів, оскільки екологічні проблеми мають глобальний, міждисциплінарний характер [1, 3-6].

Принциповим є питання, що повинно стояти в центрі уваги: «природне середовище» чи «світ природи». Без акцентування екологічної освіти на «світі природи» неможливо комплексне вирішення проблеми екологічної кризи.

В сучасній екологічній ситуації екологічна освіта стає пріоритетним напрямком стратегії сталого розвитку багатьох держав. Воно має сприяти вирішенню екологічних проблем населенням країни у швидко мінливих умовах навколишнього середовища. Така освіта покликана формувати суспільно-екологічний світогляд, правові позиції, комплекс наукових знань, здатність втілювати знання в практику, вміння співпрацювати один з одним; піднімати рівень культури людини й суспільства в цілому, удосконалювати моральні якості людей.

Так, основоположними принципами екологічної освіти в області охорони навколишнього середовища в рекомендаціях міжнародних організацій і конференцій визначені [1, 3-6]:

- Пріоритет соціальних аспектів екологічних проблем;
- Аналіз природного створеного людиною навколишнього середовища;
- Міждисциплінарність;
- Вимога інформованості та знань;
- Значення навичок, відносин, цінностей і бажання брати участь у прийнятті рішень, спрямованих на

поліпшення якості навколишнього середовища.

У США, Канаді, Англії, Нідерландах, Данії, Швеції, Німеччині при-пріоритетним в екологічній освіті є заняття на природі, виділення спеціальних проектних днів і тижнів, розробка екологічних ігор, в основі яких лежить прагнення пробудити цілісне емоційне сприйняття природи [7].

Таким чином, провівши ретроспективний аналіз проблеми екологічної освіти в різних країнах, можна відзначити, що на даному етапі існують різні погляди на екологічну освіту в аспекті пріоритету формування тих чи інших підструктур екологічної свідомості.

Перша тенденція характеризується спрямованістю на формуванні екологічних уявлень через екологічне просвітництво населення, через засвоєння екологічних знань.

Друга тенденція характеризується орієнтацією на формування екологічних відносин.

Третя тенденція характеризується орієнтацією на формування підструктури стратегій і технологій: людина повинна вміти вирішувати екологічні проблеми в процесі практичної діяльності.

Також слід виділити відмінності в тенденціях екологічної освіти в сильно індустріалізованих і менш економічно розвинених країнах [7]. Так, молоді люди в Англії, Голландії, Німеччині та інших країнах Європи практично не уявляють життя поза містами: природа як така займає дуже мало місця в їхньому житті. Відповідно, стали створюватися специфічні програми, що займаються навчанням на природі, де діти дізнаються як пахне трава і що під пеньками є специфічне життя комах і найпростіших. Тут наголос йде більше на відчуття, ніж на специфічні біологічні, географічні або екологічні знання. Це не стосується підготовки фахівців природничиків. Тут великий наголос робиться на знання і практичну роботу. Є один компонент - екополітичний, де управлінців різних рівнів вчать приймати екологічно-збалансовані рішення, що враховують систему екологічних ризиків. У деяких країнах Заходу науки про навколишнє середовище включають у свій склад не тільки поняття про охорону природи, але й про охорону історичної спадщини [7]. Інша особливість екологічної освіти в США та країнах Європи - це існування наукових лабораторій на базі університетів, наявність механізмів реалізації наукових ідей та їх розробок у життя на базі працюючого екологічного законодавства, залучення студентів до досліджень і сучасних досягнень екологічної науки. У Нідерландах, наприклад, розроблені спеціальні екологічні програми, що передбачають інформування, навчання та спільні дії з охорони навколишнього середовища таких груп населення, як споживачі, виробники, політики, державні службовці, дослідники, які спрямовані на поліпшення екологічної обстановки.

У Росії проблеми екологічної освіти почали підніматися ще на початку ХХ ст. Екологічна освіта отримала розвиток у кінці 60-х років, при цьому пос-

лідовно здійснювався перехід від просвіти в галузі проблем навколишнього середовища до природоохоронної діяльності, йшло інтенсивне накопичення досвіду [6]. У 90-ті роки в Російській Федерації прийнято низку нормативно-правових документів з охорони навколишнього середовища і забезпечення сталого розвитку, в яких як в одному з пріоритетних напрямів вирішення екологічних проблем визначені екологічна освіта і виховання населення.

Розроблено комплексні програми екологічної освіти населення майже в половині республік, країв, областей та інших територій Росії. У Республіці Алтай, Республіці Калмикія, Удмуртській Республіці, Свердловській, Магаданській областях, Агінському Бурятському, Комі-Перм'яцькому, Евенкійському, Ханті-Мансійському автономних округах на екологічну освіту та просвітництво витрачається понад 10% коштів від загальних витрат екологічних фондів. Ведуться наукові дослідження в галузі екологічної освіти.

З'явилися різноманітні авторські програми, створюються базові (експериментальні) освітні установи з екологічною спеціалізацією. Збільшуються обсяги підготовки фахівців-екологів з вищою і середньою професійною освітою, зростає число організацій, що отримали ліцензію на підвищення кваліфікації та професійну підготовку кадрів природоохоронних органів, підприємств і організацій [1, 3-6].

У Придністров'ї перші кроки в даному напрямку були зроблені в 1994 році, у зв'язку з прийняттям Закону «Про охорону навколишнього середовища». Даний закон був переглянутий і доповнений у 2009 році. Суттєві зміни і доповнення були внесені до розділу «Виховання, освіта і наукові дослідження в галузі охорони навколишнього природного середовища».

З метою підвищення екологічної культури Придністровського населення і професійної підготовки фахівців встановлюється система загального, комплексного і безперервного екологічного виховання та освіти, професійної підготовки фахівців у середніх та вищих навчальних закладах, підвищення їх кваліфікації з використанням при цьому засобів масової інформації.

Екологічна освіта підростаючого покоління у

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасимов И. П. Экологические проблемы в прошлой, настоящей и будущей географии мира / Отв. ред. А. Л. Яншин. – М.: Наука, 1985. – 247 с.

2. Капитальчук И.П. Устойчивое развитие и экологическое мировоззрение [Эл. ресурс] / И.П. Капитальчук // Приднестровье XXI/Интернет-издание Тираспольской школы политических исследований. - Выпуск №37 (Май). – Режим доступа: http://www.pmr_21.info/text.php?cat=9&name=ustoiicivoe+razvitie+i+ekologiceskoe+mir+ovozrenie&arch=onsite, - свободный – Заглавие с экрана.

3. На пути к устойчивому развитию России // Бюллетень Центра экологической политики России. –

Придністров'ї, як частина педагогічного процесу, знаходить відображення в навчальних курсах Придністровського державного університету з природознавства, землезнавства, у шкільних екологічних проектах, у дитячих і юнацьких гуртках і т.п.

Стан екологічної освіти у Придністровській Молдавській Республіці не зовсім відповідає вимогам часу, у зв'язку з тим, що фінансування екологічної освіти вкрай недостатнє і, як правило, не має адресної спрямованості. Відсутній належний взаємозв'язок у діяльності державних структур і неурядових організацій з управлінням екологічною освітою, просвітою і вихованням населення. Розвиток екологічної освіти в Придністров'ї здійснюється в основному окремими організаціями, навчальними закладами, дослідницькими групами в ініціативному порядку. Все це свідчить про те, що у Придністров'ї потрібен новий підхід до екологічної освіти населення різного віку, усвідомленню його пріоритетної ролі у вирішенні питань охорони навколишнього середовища.

Таким чином, головною метою екологічної освіти будь-якої держави є формування в учнівської молоді та суспільства в цілому екологічного світогляду на основі єдності наукових і практичних знань відповідального і позитивного емоційно-ціннісного ставлення до свого здоров'я, навколишнього середовища, поліпшення якості життя, соціально-політичної та екологічної стабільності держав, їх національної безпеки.

Висновки. У сучасному світі екологічна освіта набуває ще й особливого соціального змісту, оскільки виникло розуміння того, що без подолання тільки споживацького ставлення до природи не вирішити екологічні проблеми, не вберегти суспільство від фізичної та духовної деградації. Відповідно необхідний перехід до екологізації економіки та виробництва, екологічно орієнтованої цивілізації, що зумовлює формування системи знань, побудованої на єдиній теоретичній основі і що виходить за традиційні рамки диференційованих наук про природу. Вимоги такої ідеології складніші завдань охорони навколишнього середовища і скорочення потоку забруднень. Нова система екологічних знань повинна допомогти сьогоденним і майбутнім фахівцям організувати людську діяльність в умовах жорсткого екологічного імперативу.

2007. – №38.

4. Сборник по материалам международной конференции «Экология, технология, культура в современном мире: проблемы vs решения. – Москва, МГГУ им. М.А. Шолохова, 2010.

5. Стратегия экологического образования и воспитания в XXI веке // Тезисы докладов УИ Международной конференции по экологическому образованию. – М.: Изд-во МНЭПУ, 2000. – 398 с.

6. Экологическая культура и образование: опыт России и Беларуси : [Монография] [Алексеев С.В., Анисимов О.С., Архипова Г.Н. и др.]; Ред.: С.Н. Гла-

зачев [и др.]. – М., 2000. – 614 с.

7. ENVIRONMENTAL EDUCATION HIGHLIGHTS – examples of EPA's current efforts to solve our nation's environmental challenges through environmental education. - ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY UNITED

LITERATURE

1. *Gerasimov I. P.* Environmental problems in the past, present and future world geography / Ed. A. L. Yan-shin. – М. – Nauka - 1985, 247 p.

2. Kapitalchuk I. P. Sustainable development and ecological outlook [E-resource] // Transnistria XXI / Internet publication of Tiraspol School of Political Studies. - №37 - (May.) – Access mode: <http://www.pmr21.info/text.php?cat=9&name=ustoicivoe+razvitiie+i+ekologiceskoe+mirovoztrenie&arch=onsite>, - free - Screen title.

3. Towards sustainable development of Russia // Bulletin of the Russian Environmental Policy Center. - № 38. – 2007.

4. Digest on materials of the International Conference "Ecology, Technology, Culture in the modern world: Problems vs solutions. – Moscow, Moscow State Mining University named after M. A. Sholokhov, 2010.

STATES, 2009. – PP. 1-13

8. Сайт Министерства юстиции ПМР [Электронный ресурс]. – Законы ПМР – Режим доступа: <http://www.zakon-pmr.com/>, свободный. – Загл. с экрана.

5. The strategy of environmental education in the twenty-first century // Abstracts of the VI International Conference on Environmental Education. - Moscow: MNEPU, 2000. – 398 p.

6. Environmental culture and education: experience of Russia and Belarus: [Monograph] [Alekseyev S. V., Anysymov O. S., Arkhipov G. N. and others]; Ed.: S. N. Glazachyov [etc.] - Moscow - 2000, 614 p.

7. ENVIRONMENTAL EDUCATION HIGHLIGHTS – examples of EPA's current efforts to solve our nation's environmental challenges through environmental education. - ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY UNITED STATES, 2009.- PP. 1-13

8. Site of the Ministry of Justice of the TMR [E-resource]. - Laws of TMR - Access mode: <http://www.zakon-pmr.com/>, free. – Screen title.

Г. В. Топор, О. В. Бубела

ЗНАЧЕНИЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА В ОРГАНИЗАЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье раскрываются особенности экологического образования Приднестровья, России и некоторых других зарубежных стран. Приводятся основополагающие принципы экологического образования в области охраны окружающей среды, выделенные на основе рекомендаций международных организаций и эко-конференций.

Ключевые слова: образование, экологическая культура, экологическое образование.

G. V. Topor, O. V. Bubela

THE MEANING OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ORGANIZATION OF ENVIRONMENTAL EDUCATION

The article describes some characteristics of environmental education in Transnistria, Russia and some other countries. We present some fundamental principles of environmental education in the field of environmental protection, allocated on the basis of recommendations of international organizations and environmental conferences. Nowadays environmental education acquires more and more social contents as there appeared an idea that without overcoming consumer attitudes towards nature one can neither solve environmental problems, nor protect society from physical and spiritual degradation. Accordingly, it is necessary to perform a transition to a cleaner economy and production of environmentally oriented civilization, which causes formation of the system of knowledge based on a unified theoretical basis and that goes beyond traditional differentiated sciences about nature. Requirements of such ideology are more complex than tasks of environment protection and reducing pollution. The new system of ecological knowledge is to help present and future professionals to organize human activities in terms of strict environmental imperative.

Keywords: education, ecological culture, environmental education.

Подано до редакції 25.09.13